

การศึกษาชนิดของวัชพืชของพืชส่งออก (มะละกอ และ มะพร้าว น้ำหอม) และพืชนำเข้า
(ปาล์ม น้ำมัน และ หัวพันธุ์ไม้ดอก)

Weeds in Exporting Crop (Papaya and Coconut) and Importing Crop
(Oil Palm and Tuberos Cut-flower Plants)

ศิริพร ชิงสนธิพร^{1/} ธัญชนก จงรักไทย^{1/} จริญญา ปิ่นสุภา^{1/} ภัทรพิชชา รุจิระพงศ์ชัย^{1/} กลอยใจ คงเจียง^{1/}

บทคัดย่อ

การศึกษาชนิดวัชพืชในแปลงพืชส่งออก (มะละกอและมะพร้าว น้ำหอม) และนำเข้า (ปาล์ม น้ำมัน และ หัวพันธุ์ไม้ดอก) มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำบัญชีรายชื่อวัชพืช ตั้งแต่ตุลาคม 2552 – กันยายน 2554 โดยสำรวจในแปลงมะละกอ จำนวน 8 แปลง พบวัชพืชทั้งสิ้น 122 ชนิด กระจายใน 94 สกุล ของ 34 วงศ์ มะพร้าว น้ำหอม จำนวน 14 แปลง พบวัชพืชทั้งสิ้น วัชพืชที่พบทั้งสิ้น 105 ชนิด กระจายใน 80 สกุล ของ 33 วงศ์ ไม่นำเข้า ปาล์ม น้ำมัน จำนวน 11 แปลง พบวัชพืชทั้งสิ้น ทั้งสิ้น 156 ชนิด กระจายใน 118 สกุล ของ 48 วงศ์ และไม้ประดับ จำนวน 9 แปลง พบวัชพืชทั้งสิ้น 74 ชนิด กระจายใน 59 สกุล ของ 25 วงศ์ วัชพืชที่พบส่วนใหญ่เป็นวัชพืชสามัญที่พบทั่วไป แต่ในปาล์ม น้ำมันที่มีอายุประมาณ 10 ปีขึ้นไป ซึ่งมีต้นสูงและมีชากาบใบติดอยู่ จะพบวัชพืชที่ไม่ต้องการแสงจัดเกาะตามซอกใบ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเฟิร์น

---

^{1/} กลุ่มวิจัยวัชพืช สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช

บทนำ

กิจกรรมและวิธีปฏิบัติในการทำการเกษตร เช่น วิธีการเพาะปลูก การใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช การคมนาคมที่สะดวกรวดเร็ว สามารถชักนำพืชจากแหล่งหนึ่งไปสู่อีกแหล่งในเวลาอันสั้น มีผลทำให้ความหลากหลายของพืชในพื้นที่นั้นๆ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว บางชนิดอาจหายไปจากนิเวศนั้นๆ ชนิดพืชเด่นในพื้นที่นั้นอาจเปลี่ยนไป บางชนิดเป็นพืชต่างถิ่นที่ถูกชักนำเข้ามา แต่สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี จนพัฒนากลายเป็นวัชพืช ขณะเดียวกันพืชดั้งเดิมในท้องถิ่นนั้น อาจยังไม่มี การจดบันทึก เนื่องจากการศึกษาด้านความหลากหลายมักทำในพื้นที่ที่ไม่ถูกรบกวนโดยกิจกรรมของมนุษย์ หรือมักทำเป็นกลุ่มเฉพาะ เช่น พืชในวงศ์หรือสกุลที่สนใจ หรือกลุ่มพืชที่ใช้ประโยชน์ในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น พืชสมุนไพร พืชผักพื้นเมือง พืชที่ใช้เป็นสีย้อม เป็นต้น นอกจากนี้การศึกษาเกี่ยวกับวัชพืชในอดีต มักมุ่งเน้นการควบคุม เพื่อเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน ความหลากหลายของวัชพืชในพื้นที่การเกษตรจึงถูกละเลย ไม่มีเป็นปัจจุบัน

ไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ที่เป็นทั้งผู้ส่งออกสินค้าเกษตรรายใหญ่ของโลก และขณะเดียวกันก็มีการนำเข้าส่วนขยายพันธุ์เพื่อการเพาะปลูก ซึ่งการค้าระหว่างประเทศในปัจจุบัน ผู้ส่งออกจำเป็นต้องยื่นบัญชีรายชื่อศัตรูพืชของพืชนั้นๆ ให้ประเทศคู่ค้า เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ความเสี่ยงศัตรูพืช และการวิเคราะห์ความเสี่ยง จำเป็นต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับศัตรูพืชในประเทศที่เป็นผู้ส่งออกและเป็นปัจจุบัน

ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ จึงเป็นการศึกษาความหลากหลายของวัชพืชที่พบในพื้นที่ปลูกพืชส่งออก (มะละกอ และมะพร้าว น้ำหอม) และนำเข้า (ปาล์ม น้ำมัน และไม้หัวประดับ) เพื่อประกอบการจัดทำบัญชีรายชื่อศัตรูพืช เพื่อประโยชน์ในการค้าระหว่างประเทศ และเพื่อการจัดทำฐานข้อมูลวัชพืชที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน รวมถึงการรวบรวมตัวอย่างวัชพืช จัดทำตัวอย่างแห้ง เพื่อสำหรับการตรวจสอบในอนาคต

วิธีดำเนินการ

อุปกรณ์

- การสำรวจได้แก่ แผนที่ สมุดบันทึก กรรไกร ถุงพลาสติก ปากกาเขียนพลาสติก หรือกระดาษป้ายชื่อ และกล้องถ่ายภาพ
- การจัดทำตัวอย่างแห้ง ได้แก่ แผงอัดพรรณไม้สำหรับจัดทำตัวอย่างแห้ง กระดาษฟูก กระดาษซับ ฟองน้ำ สำหรับรองตัวอย่าง กระดาษติดตัวอย่างพรรณไม้พร้อมปก พร้อมกระดาษป้ายชื่อ

- สารเคมีสำหรับกันเชื้อราและแมลง ได้แก่ เมทานอล (Methanol) คลอโรฟอร์ม และเมอคิวรี คลอไรด์ พร้อมเครื่องแก้วต่างๆ ที่จำเป็น

- การตรวจสอบชนิดพืช ได้แก่ แวนชยายขนาด 10 เท่า กล้อง กล้องจุลทรรศน์กำลังขยายต่ำแบบใช้แสง เข็มเขี่ย ปากคีบ หนังสือคู่มือการจำแนกพรรณไม้ต่างๆ

วิธีการ

สำรวจแปลงพืชส่งออก 2 ชนิด ได้แก่ มะละกอ และมะพร้าว น้ำหอม และพืชที่มีการนำเข้าเมล็ด ท่อนพันธุ์ หรือหัวพันธุ์ ได้แก่ ปาล์มน้ำมัน และไม้ดอกที่ขยายพันธุ์ด้วยหัวพันธุ์ที่มีการนำเข้าจากต่างประเทศ ในพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงโดยรถยนต์ หรืออยู่ในระยะที่สามารถเดินเข้าถึงได้ การสำรวจโดยเดินตามแนวตั้งฉากกับด้านยาวของแปลงอย่างน้อย 3 แนว และ/หรือแนวทแยงมุม จุดบันทึกวัชพืชทุกชนิดที่พบ จนกว่าจะไม่พบชนิดใหม่เพิ่ม สำหรับวัชพืชที่ไม่สามารถระบุชนิดได้นำตัวอย่างสดมาศึกษารายละเอียดเพิ่มเติม ที่กลุ่มวิจัยวัชพืช สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช กรมวิชาการเกษตร เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

ทำการสำรวจแปลงปลูกพืชทั้งสี่ชนิดที่กำหนดในภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ตั้งแต่ตุลาคม 2552 – กันยายน 2554

การวิเคราะห์ข้อมูล คำนวณหาความถี่สัมพัทธ์ของวัชพืชแต่ละชนิด จากสูตรดังนี้
ความถี่สัมพัทธ์ของวัชพืช ก. = (จำนวนครั้งที่พบวัชพืช ก. x 100) / จำนวนครั้งที่พบวัชพืชทุกชนิดรวมกัน

การตรวจสอบชนิดพืชโดยการเทียบกับตัวอย่างพันธุ์ไม้ในพิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพ (BK) อาคารพิพิธภัณฑ์พืชสิรินธร กรมวิชาการเกษตร หอพรรณไม้ กรมอุทยาน วรรณพืชและสัตว์ป่า และตรวจสอบกับเอกสารเกี่ยวกับวัชพืชและพืชพรรณต่างๆ เช่น Flora of Thailand, Weeds of Rice in Indonesia, Common Weeds of Malaysia, Major Weed of Thailand, Weeds in Highland of Northern Thailand, Major Weeds of the Philippines, Common Weeds in Vietnam, Weeds of Soybean Fields in Thailand, Wild Flowers of Japan, Chinese Colored Weed Illustrated Book, Weed Flora of Japan – Illustrated by Colour, Weeds in Australia, Western Weeds, Weeds เป็นต้น (ภาคผนวก)

เวลาและสถานที่

เวลา เริ่มต้นตุลาคม 2552 สิ้นสุดกันยายน 2554

สถานที่ สำรวจแปลงปลูกพืชทั้งสี่ชนิดที่กำหนดในภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ และนำตัวอย่างสดมาศึกษารายละเอียดเพิ่มเติม ที่กลุ่มวิจัยวัชพืช สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช กรมวิชาการเกษตร เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

ผลและวิจารณ์ผลการทดลอง

การสำรวจวัชพืชในแปลงพืชส่งออก (มะละกอ และมะพร้าว น้ำหอม) และนำเข้า (ปาล์ม น้ำมัน และหัวพันธุ์ ไม้ตัดดอก) ในระยะเวลา 2 ปี คือตั้งแต่ ตุลาคม 2552 – กันยายน 2554 ได้ทั้งสิ้น จำนวน 42 แปลง แต่ละพืชมี รายละเอียดดังนี้

1. พืชส่งออก

1.1 มะละกอ สำรวจทั้งสิ้น 8 แปลง โดยเป็นแปลงมะละกอในภาคเหนือ (จังหวัดเชียงใหม่ และเชียงราย) 2 แปลง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดเลย) จำนวน 2 แปลง ภาคกลาง (สมุทรสาคร) จำนวน 1 แปลง และภาคใต้ (จังหวัดชุมพร และจังหวัดภูเก็ต) จำนวน 3 แปลง (รายละเอียดตารางผนวกที่ 1) พบ วัชพืชทั้งสิ้น 122 ชนิด กระจายใน 94 สกุล ของ 34 วงศ์ จำนวนครั้งที่พบวัชพืชทุกชนิดรวมกันเท่ากับ 232 ครั้ง พบวัชพืชประเภทใบแคบ หรือวัชพืชในวงศ์ข้าว Poaceae มากที่สุด คือพบทั้งสิ้น 41 ครั้ง หรือมีความถี่สัมพัทธ์ เท่ากับ 17.6724 และมีความหลากหลายสูงสุดด้วย คือพบ 18 ชนิด กระจายตัวอยู่ใน 15 สกุล รองลงมา คือวงศ์ ทานตะวัน Asteraceae หรือ Compositae ซึ่งเป็นวัชพืชประเภทใบกว้าง จำนวน 40 ครั้ง หรือความถี่สัมพัทธ์ เท่ากับ 17.2414 โดยพบทั้งสิ้น 18 ชนิด กระจายอยู่ใน 16 สกุล วงศ์เข็ม Rubiaceae พบ 10 ชนิด ใน 6 สกุล ความถี่สัมพัทธ์ 7.3276 วงศ์น้ำมันราชสีห์ Euphorbiaceae พบทั้งสิ้น 5 ชนิด ใน 2 สกุล ความถี่สัมพัทธ์ 6.0345 ส่วนวงศ์อื่นๆ ที่เหลือมีความหลากหลายของวัชพืชและความถี่ที่พบต่ำกว่า (ตารางที่ 1)

ชนิดวัชพืชที่มีความถี่สัมพัทธ์ของการพบสูงสุด ได้แก่ หญ้าตีนกา (*Eleusine indica* (L.) Gaertn.) ซึ่งเป็นวัชพืชประเภทใบแคบ อยู่ในวงศ์ Poaceae มีความถี่สัมพัทธ์เท่ากับ 2.586207 วัชพืชที่มีความถี่สัมพัทธ์ รองลงมา (เท่ากับ 2.155172) ได้แก่ สาบแร้งสาบกา (*Ageratum conyzoides* L.) น้ำมันราชสีห์ (*Euphorbia hirta* L.) ไมยราบ (*Mimosa pudica* L.) โทงเทง (*Physalis minima* L.) หญ้าสาบ (*Praxelis clematide* (Griseb.) R.M.King & H.Rob. และวัชพืชที่มีความถี่สัมพัทธ์รองลงมา (เท่ากับ 1.72413) มี 8 ชนิด ได้แก่ ผักขม หัด (*Amaranthus viridis* L.) สาบเสือ (*Chromolaena odoratum* (L.) R.M.King & H.Rob.) ผักเสี้ยนขน (*Cleome rutidosperma* DC.) เส่งใบมน (*Melochia corchorifolia* L.) ลูกใต้ใบ (*Phyllanthus amarus* Schumach ex Thonn.) หญ้าขัดใบยาว (*Sida acuta* Burm.f.) ผักแครด (*Synedrella nodiflora* (L.) Gaertn.) หมอน้อยหรือหญ้าละออง (*Vernonia cinerea* (L.) Less) (ตารางที่ 1)

นอกจากนี้ แปลงมะละกอ ที่ปลูกในที่สูง เช่น แปลงมะละกอ ที่ อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย พบพืชที่มีได้ เคยมีรายงานการเป็นวัชพืชในพืชปลูกใดมาก่อน คือ *Crassocephalum rubens* (Juss.) S. Moore ซึ่งเป็น วัชพืชที่พบเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และเชียงรายเท่านั้น โดยเฉพาะในพื้นที่ใกล้ชายแดนเมียนมาร์ ซึ่งจาก การสำรวจวัชพืชในพื้นที่เกษตรที่สูงของ Harada *et.al.* (1987) ไม่พบรายงานวัชพืชชนิดนี้แต่อย่างใด

ตารางที่ 1 ชนิดวัชพืชและความถี่สัมพัทธ์ที่พบในแปลงมะละกอ มะพร้าว ปาล์ม น้ำมัน และไม้ประดับที่นำเข้าหัว พันธุ์ จากการสำรวจระหว่างปี 2553-2554

ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	Family	มะละกอ	มะพร้าว	ปาล์ม	หัวพันธุ์	รวม
หญ้าละออง หมอน้อย ก้านรูป เขียวช้ำเทา ถั่วแระ	<i>Vernonia cinerea</i> (L.) Less.	Asteraceae	1.7241	3.1690	1.7199	2.2388	2.1760
ดิน ฝรั่งเศส โศก เสือสามขา หญ้าดอกขาว หญ้าสาม							

